

בעניין מבטא הניקוד קמץ, ודחיית הראיות המובאות בספר "עין יצחק" כי כביכול הקמץ דומה לפתח.

מתוך "שערי יצחק" השיעור השבועי מפי מרן הגאון רבי יצחק רצאבי שליט"א – פוסק עדת תימן, שנמסר במוצש"ק שלח לך התשע"ו, והמשך משיעור מוצש"ק קרח התשע"ו.

ברצוני לעבור לנושא אחר, אשר נשאלתי עליו. ורבים שואלים את השאלה הזאת. אקרא בפניכם את מכתבו:

ידוע שמסורת תימן היא המסורת הקדומה והנכונה ביותר משאר העדות, וכן לעניין המבטא. ולאחרונה נתקלתי בכמה ראיות, כנגד מבטא הקמץ.

בספר עין יצחק [להרב יצחק יוסף, חלק שלישי סימן נ"ז] הביא כמה ראיות, להוכיח שמבטא הקמץ דומה לפתח.

שמעתם את השאלות הללו? חושבני, כי פעם אחת צריך להשיב על כך. כי אי אפשר לענות בכל פעם לכל מי שישאל, יבלבל או יתבלבל.

אחת הראיות מרבי אלעזר הקליר, שיש אומרים שהוא היה בתקופת התנאים, שהוא חורז את מלת 'עדני' ו'מעדני', עם שם אדנות. אחד זה קמץ, השני פתח. משמע שמבטאם דומה. וכן מצאנו הרבה מקומות, שרש"י קורא לקמץ, פתח. משמע שדומה הקמץ לפתח.

בשיעור של הרב מאזוז שליט"א, הביא ראיה שהגמרא בירושלמי אומרת, שצריך לבטא את העי"ן שבמלת 'נשבע' בקרית שמע, כדי שלא יישמע 'נשבה' עם ה"א, לשון שביה. והרי מלת נשבה, כתובה בקמץ תחת הבי"ת, כמו שכתוב, או נְשָׁבַר או נְשָׁבָה אין ראָה [שמות כ"ב, ט']. והמלה נשבע, היא בפתח, כמ"ש נְשָׁבַע יִי [דברים י"א, כ"א]. אם כן, גם אם לא תדגיש את האות עי"ן, זה לא יהיה נשבה, מלשון שביה. כי לשון שביה, זה בקמץ.

נכתב בצדו, שמעתי בשיעור של הרב, שצורת הקמץ מראה כמו המבטא התימני, ולא הבנתי איך זה נראה כך בצורה. ואשמח מאד אם הרב יוכל לענות לשאלתי בזמן הקרוב ביותר. תודה רבה. אלחנן אביר, מהעיר אלעד. ה' ישמרהו ויחיהו.

לצערנו, אני שומע את השאלות הללו פעמים רבות. לכן כדאי שנענה על כך, בכדי שהדברים יהיו מודפסים, ושתהיה תשובה לכל השואלים בצורה מסודרת.

בספר עין יצחק שם, הוא דן לגבי האשכנזים האומרים, כי על הספרדים לומר את שם השם בקמץ תחת האות נו"ן. אינני נכנס כעת לשאלה הזאת. בכל אופן, הוא כותב כך, בענין המבטאות וגם במבטא שם ה', אין לספרדי לשנות ולומר

שם ה' בחול"ם כמנהג האשכנזים, אלא יש לו להמשיך כמנהג גדולי הדורות הספרדים, לבטאת בקמ"ץ הדומה לניקוד פת"ח. והדקדקנים יודעים להבדיל ביניהם. וההבדל הוא, כי בעת שמבטאים את ניקוד הפת"ח, מרחיבים את הפה, והיינו פת"ח. ובביטוי קמ"ץ, קומצים את הפה, ומבטאים אותו בתנועה כבדה יותר, כביטוי בני העדה הבבלית והפרסית. ובהיות ושמענו שכמה רבנים אשכנזים מורים לתלמידיהם הספרדים לשנות את מבטאם, ובעיקר בהזכרת שם ה', ולומר בניקוד חול"ם כמנהג האשכנזים, על פי מה שכתב בקריינא דאגרתא, זהו הסטייפּלר זצ"ל, שכתב כי הספרדים צריכים לומר את שם השם בקמ"ץ. אח"כ הוא מביא, גם את בעל שו"ת שבט הלוי כתב כך. לפיכך ראיתי לנכון, להבהיר את מקור מנהגינו בביטויים.

ויש להוכיח מדברי כמה ראשונים כפי מנהגינו, שאין אומרים ניקוד קמ"ץ כמו חול"ם, אלא בביטוי הדומה לביטוי ניקוד פת"ח.

א' מפיוטי רבי אלעזר הקלירי, שיש אומרים שהוא ר"א בן רשב"י, שכתב לקרובין לתשעה באב וכו'. אם הוא אכן תנא, ישנם רבים האומרים שהוא היה אחד מן התנאים, א"כ בודאי שיש לכך משקל גדול. בכל אופן, יש לו קרובין, דהיינו פיוט, לתשעה באב. ושם הוא כותב כך, אז אמרתי הנה באתי לבית מעדני, בפתח תחת האות נו"ן, אחר כך 'עדני' בפתח, 'אז דיני' בפתח, 'אומרה לאדני' בקמ"ץ. זהו שם השם. א"כ יוצא, שהוא עשה את החרוז, פתח עם קמ"ץ.

מדנקט הכל בחרוזים, על כרחך שהביטוי בשם ה' דומה לפתח, רק שהוא בתנועה כבדה יותר. ומכאן ראייה מחד מן קמאי, למבטא הספרדים. וראייה זו הביאה מהר"י שווארץ בשו"ת דברי יוסף דף קס"ו ע"א. דהיינו, ההבדל ביניהם הוא קטן. אבל אם פתח הוא נִי, ושם השם הוא נו"י, א"כ זה בכלל לא חרוז.

ב' עוד ראייה, ממה שמובא באזהרות לחג שבועות, לרבינו שלמה אבן גבירול, לפני כאלף שנה, שכתב, אנכי אדני, זהו שם אדנות. אקרא את הדברים במבטא ספרדי, בכדי שתהיה ראייתו מובנת. אנכי אדני, קראתיך בסיני, ולא יהיה לך על פני וכו'. ומחרוזים אלה מוכח להדיא, שניקוד שם ה' קרוב לניקוד פתח, ולא כניקוד חולם.

שאלה מהקהל: אבל בסידור כתוב, 'קראתיך בסיני', בקמ"ץ תחת הנו"ן? תשובת מרן שליט"א: בעל עין יצחק, הסתכל במחזור ספרדי, כגון מועדי השם, שנדפס בעיר ליורנו. אבל אם אתה רוצה, אענה לך כדלקמן. ראשית, למה לא ענית כך מקודם? אה, אולי כי את הפיוט ההוא אינכם מכירים. בסדר.

אבל למשל, בפיוט 'מי כמוך' לרבי יהודה הלוי, כתוב כך, נמנע מרדכי מסגוד לְרִשָּׁע, נין עמלק אשר מבטן פֶּשַׁע, וזה הוסיף על חטאתו רִשָּׁע. מה תענה על כך? כאן כבר אין מה לעשות.

והוא ממשיך וכותב, ג' כן מוכח מהפיוט הקדמון, צור משלו אכלנו ברכו אמוני, פתח. כדבר אדני, בקמץ. ומחרוזים אלה מוכח, שהמבטא קמץ דומה לפתח. שאילו למבטא האשכנזים, אין כאן חרוזים. וביטוי 'אמוני', ע"כ שהוא בניקוד פת"ח, או הקרוב לפת"ח, ולא קרוב לחול"ם, ודו"ק.

כעת הוא מביא פיוט שסידר ריה"ל, שאומרים אותו בשבת זכור, בימי חרפי מקדמוני, בי דיבר רוח אדני, והיום אם גרשוני עוני וכו'. ושם הניקוד הנכון הוא בפת"ח, ודלא כמו שניקדו בכמה סידורים בקמ"ץ, ואין זה נכון. וכל בית, הוא בחרוזים. ולמבטא האשכנזים, אין זה חרוזים. ועוד שם, טרוף טרף שאר המוני, מי נתן למשסה יעקב למוני, וישראל לבוזים הלא אדני. וגם מחרוזים אלה משמע, שמבטא ניקוד קמ"ץ, דומה לניקוד פת"ח.

בקיצור, ברצונו לומר, כי ישנו הבדל קטן בין קמץ לפתח, אשר המדקדקים יודעים אותו, ושזאת היא האמת, וממילא הדבר מסתדר בתורת חרוז. ובכל אופן, לפי מבטא האשכנזים, וממילא גם לגבי התימנים, אין בכך חרוזים. לכן, זאת הוכחה כנגד זה.

ראשית, לגבי 'המדקדקים' שהוא דיבר עליהם. לדבריו, בני העדה הבבלית והפרסית, יודעים להבדיל ביניהם.

הרב בן איש חי, היה בבלי, או שלא? מאיזו עדה, היה הבן איש חי? הרי הוא היה בבלי. והוא בעצמו כותב בשו"ת רב פעלים (חלק א' או"ח סוף סימן כ"ה) כך, מה ששאלתם, אם יש הפרש בין שב"א וציר"י וסגו"ל, ובין קמ"ץ ופת"ח, הנה בודאי יש הפרש בין כל אחד ואחד, אך בעוה"ר גם דבר זה נתקלקל בדורות האחרונים. ויש מקומות שעושים שינוי, אך חלוקים זה מזה. ועייין למהר"ם די לונזאנו בספר שתי ידות, בפרק שקראו הלכות שב"א ע"ש. והגאון יעב"ץ ז"ל כתב על האשכנזים בזה"ל, ובזה משוגתינו אתנו חטאת קבועה, שאין אנחנו מבדילים בין ציר"י לשו"א ע"כ.

ופה עירנו בגדאד, בעוה"ר אין להם ידיעה מכל זה, ואין מלומדים להפריש בין שו"א וציר"י וסגו"ל, ובין פת"ח וקמ"ץ, הן הילדים לומדי המקרא, הן בעלי בתים והמון העם, הן החזנים בקריאת ס"ת. והשי"ת ברחמיו יעזרנו על דבר כבוד שמו, ותחזור עטרה לישנה, והוא יתברך יאיר עינינו באור תורתו אכי"ר.

[לגבי הפרסים, עיין לקמן].

הבן איש חי בעצמו, ראיתי בכתב ידו תפילות שהוא מנקד, ורואים שהקמץ והפתח וכו', ממש מעורבב. בגלל שבמבטא שלו, הוא לא יכול להבדיל, בין קמץ לפתח, וכן השאר. אם נותנים לתימני לנקד, לפי המבטא הוא יודע את ההבדל שבין קמץ לבין פתח. ועוד. אבל אצלם, אין הבדל. לדוגמא, הוא יכול לכתוב את המלה 'ברכה', בפתח. הוא מעצמו אינו יכול לדעת, האם זה 'בְּרָכָה', או 'בְּרָכָה'. נְשָׁמָה, או נְשָׁמָה. [וכבר דיברנו על זה בס"ד בשיעור מוצש"ק ואתחנן ה'תשע"ב ב'שכ"ג, ונדפס בשערי יצחק שם בדף י"ג].

ובספר עוד יוסף חי [פרשת שופטים דף ק"ז], לגבי הפסוק לְמַעַן תִּתְחַיֶּה [דברים ט"ז, כ"ג], הוא רוצה לדרוש זאת כך, 'למען תִּתְחַיֶּה'. אם אתה קורא זאת במבטא תימני, הנך מבין מיד את ההבדל ביניהם. אבל הוא כותב, כי זה בניקוד צירי תחת התי"ו. הוא לא יודע לומר, כי האות תי"ו היא בשוא. הוא כותב שזה בצירי, כיון שהוא לא מבדיל ביניהם. וקמץ או פתח תחת התי"ת. לגבי האות חי"ת, הוא אינו יודע האם זה יהיה קמץ או פתח. הוא מסתפק בכך. הוא לא יכל לדעת זאת.

לפני שנים רבות, ישבתי עם הרה"ג יצחק ברדא שליט"א, אז הוא גר כאן בבני ברק, היום הוא בעיר אשקלון ת"ו, והוא אמר לי, כי אכן המדקדקים שבין הספרדים מבדילים בין קמץ לבין פתח. הוא סיפר על חמיו, הרב הגאון מצליח מאזוז הי"ד, שאפילו ישנה הקלטה של סליחות – אשמורות, דעני לעלי ברמה, שומעים אותו איך הוא אומר את המלה 'בְּרָמָה'. אמרתי לו, אם ישנו קצת הבדל, יפה מאד. אבל תגיד לי, 'בצאת ישראל ממצרים', האות רי"ש שבמלה 'ממצרים', היא בפתח או בקמץ? הוא ענה לי, אני אסתכל בסידור, ונראה מה כתוב בו.

למה אני צריך להביא סידור? איך אמרת את ההלל, לפני חודש? בקמץ או בפתח? אלא, שאינך יודע. אם תשאל אדם תימני, בודאי שהוא יגיד לך, שזה בקמץ. אולם אתה, מצד אחד אתה אומר שיש לך הבדל בין קמץ לפתח, אבל מאידך, אתה בעצמך לא יודע מתי. הינך צריך להסתכל בסידור, למרות שזהו פסוק אשר כולם יודעים אותו. מדוע אינך יודע? אלא התשובה, כי ההבדל הוא כ"כ דק, עד שבפועל אינם מקיימים אותו.

מובן שזה רק תירוץ מוכן, אם ישאלו אותם. פתח מילוט, ותו לא.

למעשה, כבר אמרתם מקודם את הנקודה. אתם תפסתם אותה. וזה אכן פשוט. הרי בטעם אתנחא ובסוף פסוק, הפתח נהפך להיות קמץ. למשל, המלה 'סיני' – 'סיני'. וכן 'מצרים' – 'מצרים'. ממילא, כל הקדמונים שחרזו את שם אדנות, גם

אם מנקדים זאת בסידורים בפתח, יתכן שהם לצורך החרוז הפכו זאת בקמץ. למשל, הראיה שהוא מביא מר"א הקלירי, 'באתי לבית מעדני, 'עדני, בפתח תחת האות נו"ן, אם תעשה זאת בקמץ, אזי החרוז יסתדר. זה אותו הדבר. ואכן בסידורים שלנו, כפי שאמרתם לגבי האזהרות, ניקדו זאת בקמץ. בסידורים הספרדים, זה בפתח. אבל התימנים, ניקדו זאת בקמץ, בכדי שזה יהיה חרוז. אינני יודע, כיצד כתב ר"ש אבן גבירול עצמו. אבל אצלינו כתוב כך, אנכי אדני, קראתיך בסיני. ולא יהיה על פני, לף אלהים אחרים.

אין ספק, שרבי יהודה הלוי, חרוז חרוזים, לפי המבטא שלו. בעל עין יצחק, היה יכול להביא ראיה מן הפיוט השני, 'נמנע מרדכי מסגוד לרשע וכו', שם בודאי הדבר לא היה מסתדר. לא יעזור, לעשות כאן קמץ. אין ספק, דריה"ל קרא את הקמץ כמו פתח, אבל צריכים לדעת, כי הא גופא. הקדמונים כבר העירו על כך, שבעצם זאת טעות. דהיינו, אי אפשר להביא ראיה מרבי שלמה אבן גבירול, או מריה"ל וכל אותם אלה אשר עשו את הקמץ כמו פתח, בעת שכבר בזמנם העירו על כך.

הוא בעצמו מביא בהמשך [בדף ש"מ], שכבר הקדמונים הספרדים, העירו על זאת. כגון, רבי יהודה אבן גנאח. הוא מביא כך, ועיין בהקדמה לספר הרקמה, שחובר בשנת דתת"י, שבו מתאונן רבי יונה אבן גנאח, על זניחת לימוד המסורת והקדוק בספרד, ומתאר את חוסר ההבחנה בין קמץ לפתח. וכתב, וכבר גרם זה לרובם להקל גם כן במסורת המקרא, וההפרש בין הקמץ והפתח, ומלעיל ומלרע ע"כ. גם הרשב"ץ כותב בספרו מגן אבות [עמוד נ"ה], דהקמ"ץ מורה על ההגבהה, וזאת התנועה אין אנו מכירים בה, כי הקמץ אנו מביטים בה כמו הפתח, והוא חסרון בהברה. ואולי הראשונים היו מבדילים יותר ממנו ע"ש. ועיין ברד"ק במכלול [דף קל"ז] שכתב שתנועת הפתח היא כתנועת הקמץ, אלא שהיא שפלה ממנה ע"ש.

אסדכן בעצם, כבר הקדמונים הספרדים אומרים, כי בארצותיהם לא קראו זאת בצורה הנכונה. אז מה הראיה מכך, שבפיוטיהם הם השוו בין הקמץ לבין הפתח? נכון, כך הדבר היה במציאות.

וכן לגבי הראיה מרש"י, אם אתה אומר שרש"י והרמב"ם קראו את הקמץ כמו פתח, וכנראה שזה נכון, אבל כבר אז העירו, שהדבר אינו נכון. דהיינו, נכון שהשגיאה הזאת, אינה מלפני מאה או מאתיים שנה, אלא מלפני אלף שנה. אתה צריך להביא לי ראיה, ממעמד הר סיני, או מחז"ל, כיצד הם קראו. אבל אינך יכול להביא ראיה מהקדמונים, כאשר כבר בזמנם העירו אחרים על כך. כי אכן, כבר אז היה שיבוש זה.

הבאתי בס"ד בנפלאות מתורתך ופרשת קרח, עמ' שס"ז, כי האבן עזרא כותב בספר צחות, שאין הספרדים עושים לנכון, בזה שקוראים הקמץ כמו פתח. כי הקמץ, נקמץ בקריאתו, ואינו פתוח כפתח גדול יעו"ש. כבר בזמננו, העירו על השגיאה. א"כ, מה ההוכחה, שהם עשו כך בפיוטיהם? נכון, הם עשו, כפי שהם עשו.

השאלה היא, מדוע הדבר קרה? למה הספרדים, עושים את הקמץ כמו פתח? חושבני, כי הסיבה לכך, פשוטה מאד. נראה לי, כי המבטא הערבי אשם בכך. בארצות שדיברו בשפה הערבית. כי בשפה הערבית, אין קמץ. כגון, בארץ תימן, שדיברו בשפה הערבית, ליהודים היה מבטא אחר, שהיה שונה ממבטא הגויים. למשל, היהודים היו אומרים, 'ארור הַמֶּן'. אבל הערבים, כאשר היו מחקים אותם, לא היו אומרים 'הַמֶּן', אלא 'הֶמֶן'.

אבא מארי זצ"ל סיפר, חושבני שכבר אמרתי לכם זאת, שהיה גוי אחד, בעיר שלנו רצאבה, בארץ תימן, אשר בפרשת קרח ישב על יד 'מדרש' של ילדים, דהיינו תלמוד תורה. הוא ישב שם חצי שעה, שעה, אינני יודע כמה זמן, ושמע את המארי מלמד את הפסוק שבפרשת קרח, וַיִּקַּח קִרְחַ בֶּן יִצְחָר בֶּן קֵהֵת בֶּן לֵוִי וגו' [במדבר ט"ז, א'], ישב ושמע עד שקלט את הפסוק. אותו גוי, ידע לומר את הפסוק הזה. אאמו"ר סיפר לי, כיצד הוא היה אומר זאת? תשמעו, איך ערבי השומע יהודים, אומר זאת במבטא שלו. הוא אמר, ויקח קרח. הוא לא יכול לומר, 'קורח', כי אין להם חולם. בן יצחור, בן קהת. המארי אמר, וכן הילדים אחריו, 'בן יצחור', אבל אותו גוי אמר 'בן יצחור', כיון שאינו מסוגל לבטא את הקמץ.

כמובן, אותו ערבי אמר 'בן' בפתח, ולא 'בֶּן', כיון שאצל התימנים הסגול נקרא כמו פתח, כידוע ואכמ"ל.

הערה מהקהל: זה כמו שמרן שליט"א סיפר בזמנו, על הערבים בתימן, שהיו אומרים 'זַיִּידָתוּ וַיִּשַׁע יא יהוד'. תשובת מרן שליט"א: נכון. הם לא יכולים להגיד 'זיושע' בחולם, לכן הם אמרו 'זַיִּישַׁע' בפתח.

הערה מהקהל: אין להם חולם?
תשובת מרן שליט"א: לא. אמנם לספרדים יש. אבל אני רק מסביר, מדוע הדבר ירד. בודאי שיש להם קמץ, וקמץ חטף, לפעמים. אבל בודאי שזה שונה. רציתי רק להסביר, מדוע באופן כללי נהיה כך, שישנן הרבה תנועות שהן נמוכות

ושפלות. הסיבה היא, כיון שבמבטא הערבי, זה בדר"כ כך. לכן, חלק שמרו, וחלק לא שמרו.

שאלה מהקהל: מה עם הראיה מדברי הירושלמי?
תשובת מרן שליט"א: תכף נגיע לכך בעז"ה.

בעל עין יצחק, מציין [בעמ' של"ט] את הספר דברי יוסף (שוורץ), שהיה אשכנזי, וכתב כך, בדבר הברת האשכנזים שקוראים קמץ כמו חטף קמץ, ר"ל שנוטה מעט לחולם, והספרדים קוראים הקמץ כמו הפתח, לדעתי נראה ברור שהברת הספרדים היא הנכונה, כי הם לא הלכו כל כך בגולה מדחי אל דחי, כי אם בחרבן בית שני באו משם לספרד עד גלות הארץ במשך יותר מאלף ושלוש מאות שנה, ולא שינו הברתם אשר הביאו עמם, ואשר השתמשו בה אבותינו בירושלם ובבית המקדש ובכל ארץ ישראל. וביותר, הברת אנשי עדות המזרח, בכל וסוריה ומצרים, אשר לא נפסק הישוב מהם בכל הדורות. מה שאין כן האשכנזים, שהלכו בגולה מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר, גולה אחר גולה בארצות פזוריהם, ולכן היתה סיבה שנשתבשה הברתם ולשונם, כי נתערבו בגוים רבים וילמדו מהברתם ולשונם, וישתמשו גם בלשון הקודש כדרך הברת לשון העמים ע"ש. דעתו דכיון שהאשכנזים גלו גולה אחר גולה, אבל הספרדים לא גלו, אלא נשארו במקומם, לכן הם שמרו על המבטא.

אבל בזמנו, הוא עדיין לא ידע על מבטא התימנים. שגם הם לא גלו. ולמעשה צריכים לדעת, ישנם הרבה אשכנזים אשר שינו מקרוב את מבטאם למבטא הספרדים, אבל לצערנו זה לא בדיוק מבטא הספרדים. העברית כיום, זה לא ספרדים ולא אשכנזים. כבר הבאנו בעבר, את דברי בעל שו"ת מנחת יצחק וחלק ג' סימן ט"ז האומר, כי העברית שלזמננו, לקחה את קלקולי הספרדים והאשכנזים. דהיינו, מה שלא טוב במבטא האשכנזי, ומה שלא טוב במבטא הספרדי, מכך נצטרף, ונהיה המבטא העברי. במבטא הספרדי, ישנם הרבה דברים טובים. למשל, הספרדים הבדילו בין האות טי"ת לאות תי"ו, אבל בשפה העברית לא מבדילים, כמו האשכנזים. במבטא האשכנזי, יש הבדל בין קמץ לפתח. ובעברית אין. וכן הלאה. השפה העברית, לקחה את כל הדברים הגרועים.

בכדי שלא להאריך כעת, אדבר בשיעור הבא בל"נ, אם יהיה זמן לכך, על מה שהביא בשם שו"ת דברי יוסף, לגבי הפסוק, וְהָיָה טוֹב מְאֹד וּבְרָאשִׁית אֵי, ל"א. וזה לשונו, והביא ראיה למבטא הספרדים, ממ"ש בב"ר [פרשה טי], רבי מאיר אומר, והנה טוב מאד, טוב מות. וכן היה דורש ר"ש בן אלעזר, בשם רבי מאיר. ומוכת, שביטוי אות תי"ו, כהברת הספרדים, שדומה קצת לדל"ת. אבל לפי הברת

האשכנזים, שהתייזו דומה לסמ"ך, אין שום מקום לדמות מלת 'מאד' למלת 'מות'. הוא חשב, שזה 'זהנה טוב מות'. הוא הביא ראיה, למבטא של התייזו ההוא. [עייני בשיעור הבא. העורך].

אבל בכדי שלא נפסיד את העיקר, אענה בעת בס"ד על שתי השאלות האחרות, שבמכתב שקיבלתי. הרבה חושבים, כי זאת ראיה.

ראשית, בקשר ל'נשבע' או 'נשבה'. הדבר פשוט מאד. האמת היא, כי זהו פירוש בדברי הירושלמי. דהיינו, בירושלמי בעצמו, לא כתובה הסיבה. ממילא נפלה ההוכחה.

כך לשון הירושלמי [פרק ב' הלכה ד'], אלו צריך דקדוק. על לבבך, על לבבכם, עשב בשדך, ואבדתם, מהרה, הכנף, פתיל, אתכם, מארץ. ר' חנינא בשם ר' אחא, אשר נשבע י"י. רבי שמואל בר חנינא בשם ר' הושעיא, יוצר אור ובורא חושך, דלא יימר יוצר אור ובורא נוגה. ר' חגיי בשם ר' אבא בר זבדא, שם שרו לך, דלא יימר שם הללו לך. ר' לוי ר' אבדיא דחיפה בשם ר' לוי בר סיסני, צריך להתיז למען תזכרו. ר' יונה בשם רב חסדא, צריך להתיז כי לעולם חסדו.

ישנם שני פירושים, לעניין מלת 'נשבע'. יש מפרשים האומרים, כי הירושלמי מתכווין, שצריך לבטא את העי"ן, בכדי שלא יהיה משמע מלשון שביה. הדבר לא כתוב בירושלמי, אלא זהו פירוש בדברי הירושלמי. ויש ראשונים המפרשים בדברי הירושלמי, שהכוונה היא, בכדי שלא תיבלע האות אל"ף של שם אדנות. לא בגלל המשמעות מלשון שביה, אלא בגלל שלא תיבלע האות אל"ף.

קראתי בפניכם את לשון הירושלמי, ולא כתוב שם טעם לדבר. לא כתוב בירושלמי, שהטעם בכדי שלא יהיה מלשון שביה.

הדבר כתוב בטור, כך הוא מסביר בדברי הירושלמי. הטור כותב, צריך להפסיק בין נשבע לה, כדי להטעים יפה העי"ן, שלא יהא נראה כה"א.

אבל למשל הראב"ד בהשגותיו [הלכות קרית שמע פ"ב הלכה ט"ז] כותב כך, ובן נשבע, צריך להפרידה, כדי שלא תבלע האל"ף בעי"ן. כלומר, שלא יאמר 'נשַבְאֲדני'. אם אתה לא מבטא את האות עי"ן בצורה טובה, אז הדבר נבלע האחד בשני.

ולגבי מה שכתב הרד"ק בספר מכלול [עמ' צ"ו], הזהירו בקרית שמע, שצריך לבאר עי"ן אשר נשבע י"י לאבותיכם, שלא ידמה אשר נשבה. אכן כך מפרש הרד"ק. אבל לפי הראב"ד, הפירוש לא כך.

הדברים דלעיל, מובאים בספר אסיפת חכמים חלק י"א ודף קמ"ד, הוא מאריך שם בעניין זה, ומביא שבעצם ישנה מחלוקת בכך, כיצד לפרש את דברי הירושלמי.

ממילא, כל ההוכחה הזאת, היא רק לפי אלה המפרשים, שהחשש הוא משום שביה. אבל אם החשש משום בליעת האותיות, אין בכך הוכחה.

אבל לאמיתו של דבר, אפילו לפי שיטתם, זאת אינה הוכחה. והסיבה היא, כי נכון שכתוב בתורה 'נשפר או נשפה', אולם גם אם תאמר 'נשפה', זאת גם אותה המשמעות. כלומר, אכן בתורה כתובה המלה 'שביה' בקמץ, אבל מי שיאמר 'או נשפר או נשפה', אין בכך שינוי משמעות, כי גם זה משמע מלשון שביה. ואם האדם אמר, 'אשר נשפה י"י', במקום 'אשר נשפע', גם לדין שמבטאים 'נשפה' בקמץ, משמעות 'שביה' היא גם באופן הזה, נשפה בסגול אצלינו זה כמו נשפה בפתח.

א"כ יוצא, שבעצם אין הוכחה מכך. ראשית, כיון שישנו פירוש אחר בדברי הירושלמי, שהדבר אינו קשור ל'שביה'. וגם אם כן, הדבר מסתדר לפי המבטא שלנו. צריך להזכיר, כי המלה 'נשבה', כתובה בסגול. ולפי המבטא שלנו, שהסגול כמו פתח, אז זה יוצא 'נשפה'. לכן המלה 'נשפה', משמעותה ג"כ מלשון שביה.

לגבי השאלה, כיצד תנועת הקמץ מורה כפי המבטא שלנו? התשובה לכך, פשוטה מאד. הרי כל ציורי התנועות, גם שמותם וגם אופן ציורם, מורה על הוצאת המבטא בפה. כגון 'פתח', פותחים את הפה, א. לכן עשו זאת, קו אחד. וכן לגבי קמץ, היא עשויה כך, כיון שצורתה דומה לפתיחת הפה, א. [מרן שליט"א מדגים זאת לציבור. העורך]. גם הקיבוץ, זה מלשון קיבוץ השפתיים, א. וכן חירק, זה מלשון חריקת השיניים, א. לגבי הסגול, מבטאו האמיתי הוא, שזה בין צירי לבין פתח, א. כך צורת הוצאות בפה, כמו שלש נקודות.

אבל לאמיתו של דבר, המלה קמץ בעצמה, מורה על הפירוש הזה.

בעל מחברת התיגאן ודף נ"ה, מסביר מדוע הם נקראים בשמות הללו. וז"ל, חולם, כמו שאומרים [ע"ז דף מ"ד ע"א] כל הראוי למלכות חולמתו. גירסתו, במקום 'הולמתו' בה"א, 'חולמתו' בחי"ת. כלומר יבוא כתר מלכות מלוא ראשו בשוה, וכמו שנאמר ותחלימני והחייני [ישעיהו ל"ח, ט"ז], כלומר בריא ושלם. קמץ, זה קומץ את הפה. וקמץ הכהן.

הרי בעצם, מדוע תנועת הקמיצה, נקראת כך? הרי נאמר, וְקָמַץ מִשֶּׁם מְלֵא קִמְצוֹ מִסְלָתָהּ וּמִשְׁמָנָהּ וַיִּקְרָא בִי, ב'ז. כיצד הכהן קומץ? הוא חופן זאת בשלש אצבעות. הדבר נקרא 'קמיצה', על שם האצבע הנקראת קמיצה, זאת הקרובה לזרת. אם כן, הכהן חופן כמה שהוא יכול בשלש האצבעות האמצעיות, ובאגודל ובזרת הוא מוחק, בכדי שלא יבצבץ ויצא. זאת הקמיצה, וזהו דבר הנפוח. 'וקמץ'. א. כך התנועה, וזה פירוש המלה קִמְץ.

לכן, גם מבחינת השם 'קמץ', הדבר מראה על דבר נפוח, דהיינו א. ולא א, שזאת תנועה נמוכה.

גם לגבי הסגול הוא מסביר, שזה כמו אשכול בכרם, זה כמו משולש. וכן לגבי הצירי, הוא נקרא כך, כיון שכך קוראים רבנן לשוקת שבוקעת מן הנהר צירתא. כך גם הצירי, בוקע בין השיניים. והחירק, חורק את השיניים, א. יעוש"ב.

ממילא, גם לפי השמות, וגם לפי הצורה, הדבר מובן.

נראה לי, כי פחות או יותר ענינו בס"ד על כל השאלות במכתב, באופן הכי ברור שאפשר. ואם עדיין אצל מישהו הדבר אינו מושלם, הוא יכול לשאול כעת.

שאלה מהקהל: רבינו בחיי כותב בפרשת וירא, לגבי הפסוק הנה נא אָדְנִי, שהקמץ קרוב לתנועת הפתח. זה לא כמו פתח. אך ההבדל בין פתח לבין הקמץ התימני והאשכנזי, זהו מרחק גדול.

תשובת מרן שליט"א: יכול להיות, אבל העיקר שזה לא פתח. אין הכי נמי, אולי אפשר לעשות כך. אם היו עושים 'או' כזה, זה היה טוב. אבל במציאות, הם לא עומדים בכך.

שאלה מהקהל: מה המקור שלנו, במבטא הקמץ?

תשובת מרן שליט"א: מחברת התיגאן, כפי שהוא מתאר את הקמץ, בדף נ"ד, שהאדם מניף את שליש הלשון למעלה [עיי' הרחבה בשיעור הבא]. יכול להיות, שכבר בדורות הראשונים ההם, היו שינויים בזה. אולי בגלל כך, היו קצת חילוקים בין הארצות. אבל לעשות את הקמץ כמו פתח ממש, זאת בודאי טעות. אם עושים זאת קצת גבוה, אז זה בסדר. אבל למבטא הקמץ שלנו, יש גם מקור, ממחברת התיגאן.

שאלה מהקהל: שמעתי פרסים זקנים, אלה שעלו לאחרונה מפרס, והם אומרים 'יתפרך', ממש כמו התימנים.

תשובת מרן שליט"א: אכן. זה ידוע גם לשעבר. ותשאל אותם, איך הם עשו את התרועעה? הם גם עשו כמונו. עכ"פ דומה מאד. ישנם הרבה דברים כאלה. אבל לצערינו, הדור החדש שלהם לא ממשיך את המסורת.

שאלה מהקהל: יתכן שלפי ההסבר לגבי השפה הערבית, אולי הדבר מובן, כי בפרס השפה היא לא השפה הערבית.
תשובת מרן שליט"א: נכון. יפה מאד. טוב אמרת.

שאלה מהקהל: שמעתי שגם הבוכרים אומרים קמץ כמו שאנחנו.
תשובת מרן שליט"א: אכן. הוא לכלהפחות דומה.

שאלה מהקהל: לפי הניקוד העליון, אין הבדל בין פתח לסגול, זה אותו הדבר. א"כ מדוע צריך להבדיל ביניהם?
תשובת מרן שליט"א: כי אי אפשר להכחיש את האמת. הרי בפסוק זיידבר י"י אָל משה, אי אפשר לומר אֵל משה. וכי זה לשון שלילה? וכן בפסוק ותהלים קי"ט, לַיְיָ וְאֵל אֵל בְּצַע. ברור שלפי המסורת, איננו מבדילים. אבל אי אפשר להכחיש, שישנו הבדל ביניהם. אבל כבר בדורות הראשונים, כיון שהתנועה היא קרובה, לכן זה נשתכח. הניקוד הטברייני, לא המציא ניקוד חדש. זה קרוב האחד אל השני, זה דומה, אבל זה נשתכח בניקוד הבבלי.

שאלה מהקהל: הטברייני הוא הניקוד הראשון?
תשובת מרן שליט"א: מסתבר שהוא יותר מדוייק. בכל אופן, אי אפשר לומר אֵל, כמו אֵל, בלשון שלילה. חייב שיהיה קצת הבדל ביניהם. ועוד כמה מלים מוכיחות זאת.

הסברא נותנת, שלא יקומו וימציאו ניקוד סגול, יחדשו ביטוי, שלא היה ולא נתקבל במסורת. רק הפוך, בגלל שהסגול דומה מאד לפתח, לכן יש שעשו אותו כבר אז פתח ממש. דהיינו, בניקוד הבבלי נשתכח ההבדל הדק הזה, ונשמר ונשאר בטברייני.

שאלה מהקהל: לא ברור מה ההבדל למעשה, וכיצד ביטוי הסגול.

תשובת מרן שליט"א: מה שהיה צריך להיות, שהסגול יתבטא כשהפה סגור יותר.

רציתי להוסיף עוד דבר, לגבי הנושא הזה, אבל אני רואה שהזמן קצר. קשה להקיף את כל הנושא, כי אלו מים שאין להם סוף. הרב שילה לוחץ אותי לסיים

כבר את השיעור, [כיון שהשעה כבר מאוחרת לאלו הבאים מחוץ לעיר], אבל אם הייתם שומעים זאת, הייתם מתחרטים על כך שלא שמעתם.

שאלה מהקהל: אולי אפשר לשמוע זאת בשיעור הבא?
תשובת מרן שליט"א: אבל אי אפשר, לפרק כל נושא לכמה חלקים. טוב, אולי יתחדש לנו עוד משהו, ונשלים הכל בשיעור הבא בעז"ה.

שאלה מהקהל: האם יש הבדל, בין שורק לבין קבוצה?
תשובת מרן שליט"א: בניקוד העליון, אין שום הבדל ביניהם. אותה צורה ממש. גם בטברייני, יכול להיות שההבדל הוא רק באופן הכתיבה, לגבי המקום. הנקודה בתוך הווא"ו, אבל אם אין ווא"ו, עושים שלוש נקודות. הרי לפעמים באותה המלה, פעם זה כך, ופעם זה כך. לכן מסתבר, כי גם אצלם, דהיינו בניקוד הטברייני, לא היה הבדל בביטוי.

המקום ברוך הוא שהבדילנו מן התועים ונתן לנו תורת אמת, הוא יאיר עינינו במאור תורתו אכי"ר.

[המשך העניין משיעור מוצש"ק קרח התשע"ו]

המשך בעניין מבטא הניקוד קמץ, ודחיית הראיות המובאות בספר עין יצחק כי כביכול הקמץ דומה לפתח.

הסברנו בשיעור הקודם, לגבי מבטא הקמץ, כי אין שום ראיה מדברי הירושלמי [פרק ב' הלכה ד', כפי שהם הביאו, שאין כל הבדל בין קמץ לבין פתח, ממה שצריך לבטא בק"ש את המלה 'נשבע', בפסוק **אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לִיתֵת לָהֶם** [דברים י"א, כ"א]. כבר הסברנו זאת.

אותו הדבר יש לומר, לגבי מה שהם מביאים בשם הרי"ף, לגבי המלים **וְחָרָה אֵף** [שם שם, י"ז]. כי אם זה קמץ, וזה פתח, איך אפשר להגיד **וְחָרָף**? אבל גם דבר זה, פשוט מאד. כי כאשר האדם קורא במהירות את המלים **וְחָרָה אֵף יי'**, אפילו שזה קמץ וזה פתח, אבל ה'רָה' וה'א', עם הה"א שבסוף **וְחָרָה**, זה נשמע אותו הדבר. ממילא, הכל נבלע.

דיברנו והסברנו והשבנו, על כל מה שכתוב בספר עין יצחק, לגבי הנושא הזה. וברצוני להוסיף כעת עוד נקודה, בכדי לחדד את הדברים.

חכמי תימן נע"ג, כאשר ראו את פיוטי הספרדים, הבינו שהקמץ והפתח שווים אצלם, ובכל זאת הדבר לא הפריע להם. למשל, הפיוט שאומרים באשמורות, יעירוני רעיוני, וסוד לבי ומשאלו. הגות דברי תחנוני, בזמרת אל ומהללו. ולא אתן שנת לעיני, חצות ליל בגללו. לחזות בנועם י"ג, ולבקר בהיכלו. זהו שם ה', נחרז עם המלה 'רעיוני'. חרוז פנימי. כיצד זה חרוז? אלא, הדבר לא הפריע להם. והסיבה היא, אחת מן השתים. או שהם הבינו, כי המחבר היה ספרדי, ולכן הוא כתב כך. אבל חושבני, יתירה מכך. הם סברו, כי כיון שסוף סוף ישנה קירבה וישנו דמיון בין הקמץ לבין הפתח, ממילא אפשר לעשות חרוז כזה.

הדבר כפי שחכמי תימן עצמם, אפילו אלו שלא ביטאו את החולם כמו הצירי, בכל זאת הם עשו מזה חרוז, החשיבו אותם כחרוז [נכמו שכתבתי בס"ד בנספחות לספר נפש כל חי הלכות אבילות דף קמ"ז ד"ה תוכן, והדבר לא הפריע להם.

למהרי"ץ זיע"א ישנה קינה, לסדר תשעה באב, והוא בעצמו עשה פתח יחד עם קמץ. יותר מכך, הוא עשה סגול ביחד עם קמץ.

הקינה הזאת, מובאת בשחרית לתשעה באב [תכלאל עץ חיים דף י"ט], ופותחת במלים, שאו קינה בקול מרה. תראו מה מהרי"ץ כותב, צפון לבי במר עונה, וחטא גרם לעיר חנה, ואולתו אשר טמנה, ואין מקשיב ואין עונה. כיצד זה חרוז? ניקח למשל בית אחר, אהה אין שב אלי לבו, להתפלל אלי ריבו, יקרר את חמת לבו, להשיב בן לתוך במסיבו. כאן זה בסדר. הכל בחולם. אבל לעיל, הוא חרוז את המלה 'עונה', עם המלה 'חנה', ועם המלה 'טמנה', ועם 'ואין עונה'. הוא עשה חרוז, סגול עם קמץ. כיון שאת הסגול, הוא קורא כמו פתח, כמנהגינו. ופתח וקמץ, נחשבים אותו הדבר.

אם כן, הדבר עד כדי כך, שאפילו כאשר הם בעצמם חיברו פיוטים, זה לא הפריע להם, כיון שהמבטא דומה. ותכף נראה, כי הדבר כך, גם אצל הקדמונים. למשל, רבי אליעזר הקליר. אם הם רוצים לומר, כי ר"א הקליר השווה בין הקמץ לבין הפתח, הרי שהוא גם השווה בין האות ב"ת רפויה לבין האות וא"ו. כגון, המלה 'לוי', והמלה 'נביא'. [עיי שפת אמת לרב"צ הכהן דף ס"ה אות י"ט]. איך זה חרוז? אלא, כיון שהדבר דומה. ממילא, אפשר לחרוז את המלה 'עקרב', עם המלה 'עכשיו', כיון שזה דומה. כי עניין החרוז הוא, יופי המליצה. לכן, גם אם זה לא בדיוק אותו הדבר, סוף סוף כיון שזה קצת דומה, זה כבר נחמד, ומייפה את המלים, ומעורר ומרגש את המתפלל.

ישנם דברים, אשר יכלו לתקנם, ואכן שינו אותם. למשל, כפי שהבאנו בשיעור הקודם לגבי האזהרות, אנכי אדני, קראתיך בסיני, ולא יהיה לך על פני וכו'.

למרות שבעצם, לפי המבטא הספרדי, זה היה צ"ל 'פני', שכפי שכתוב בפסוק [בטעם עליון, שהוא העיקר, ובפרט לדידן]. אבל ישנם דברים, שאבותינו לא שינו. למשל, במרנות שבאשמורות כתוב כך, אליך אדני, נשאתי עיני. שמע קול תחנוני, כגודל חסדך. הרי הכל, נכתב בחרוזים. כגון בהמשך, בשמך בטחתי, וכפי שיטחתי, דברים לקחתי וכו'. בכל זאת, הם לא תיקנו זאת, אלא השאירו כך, כי הדבר לא הפריע להם. הם יכלו לעשות, 'נשאתי עיני' בקמץ, ובן 'תחנוני', ואז יהיה ממש חרוז. אלא מאי, בסדר, שישאר כך. כאן, הם השאירו זאת.

האמת היא, כי ראיתי לכלהפחות תכלאל אחד [כת"י זקני מהריק"א], שעשה זאת בקמץ. גם אני חושב, כי עדיף לומר זאת בקמץ, לדידן. כי ע"י כך, הדבר יהיה יותר חרוז. אבל לרובם, לא היה איכפת.

רבינו שלום שבזי צ"ל, היה ממחוז שרעב, שם היו מבטאים את החולם כמו צירי. אמנם הוא בעצמו כותב בספרו חמדת ימים [בפרשת מקץ], כי זאת טעות, ושזה חירוף וגידוף. [ע"י נפלאות מתורתך פרשת קרח דף שמ"ז ד"ה ובהדיא]. אבל החרוזים שלו, הם כך. למשל, בשיר המתחיל במלים, אָבִי יְהוּדָה, יְעוֹרֵר צִיר תְּעוּדָה, פְּלִי חֲמֻדָה, אֲשֶׁר נִבְחַר בְּדוֹרוֹ. הוא כותב בהמשך כך, פְּחֵן הַסּוּד, פְּלִי חֲלוּף וְהַפְּסֵד, וְדַע הַיְסוּד, דְּבַר רְשָׁבִי פְּסֵפְרוֹ. הוא עשה זאת כך. אמנם, זה לא ממש חרוז, אבל במבטא שרעבי, זהו חרוז טוב מאד. כי הם אומרים, 'בחן הסד', בלי חילוף והפסד, ודע היסד'. א"כ, זהו חרוז. אבל גם אצלינו, שרו את השיר הזה, ואפילו לא הרגישו שישנה כאן איזו בעייה. הם אמרו, בסדר, זה דומה.

הראיה, כשאמרתי זאת לאבא מארי צ"ל, שהיה רגיל גם בשיר הזה כולו בעל־פה, מתחילתו ועד סופו, בתחילה הוא התפלא. הוא לא שם לב לכך, עד עכשיו. אמרתי לו, שזה לפי מבטא שרעבי, 'הסד' – 'הפסד'. ואז עלתה בתדחוק על פניו. אבל, הם לא התייחסו לכך. לא ראו בכך, פגם בחרוז. והדברים ארוכים.

אפשר לראות זאת, על ימין ועל שמאל. כל הפייטנים הספרדים, כך הוא המבטא שלהם. וכבר אמרנו, שכבר בדורות הראשונים ערערו על כך, ואמרו שזאת טעות. אבל כיון שהדבר היה כבר מקובל, במשך מאות שנים, לכן הם עשו כך.

בספר עין יצחק [דף ש"מ] כתב כך, והגרש"ז אויערבאך צ"ל בספר הליכות שלמה פרק א' הלכה ו' כתב, שאין לשנות ממסורת ההברה בתפלה והברכות.

בדרך כלל, הגדולים האשכנזים סברו, שהספרדים צריכים לשנות את מבטאם, בעניין הקמץ. דהיינו, שמבטא הקמץ של־ספרדים הוא טעות, ואמרו לספרדים

שהם צריכים לשנות זאת. לכן הוא מביא, שהגרשז"א לא אחז כך. היתה לו דעה אחרת, בנושא הזה. וזה נכון.

למשל, כאשר הוא היה מסדר קידושין אצל הספרדים, הוא היה אומר זאת במבטא ספרדי. וכן בברית מילה, הוא היה מברך במבטא ספרדי.

כאשר הוא היה בסידור קידושין של ידידנו הרה"ג נתנאל אלשיך שליט"א, שלמד אתנו בישיבת קול תורה, הוא אמר, תביאו לי את הסידור שלכם, כי הוא רצה לומר את הברכה כפי הנוסח שבסידור. כיון שזאת ברכה שלחתן, הוא יאמר את הברכה כפי הנוסח שלחתן. לא רק לגבי המבטא, אלא גם את הנוסח, הוא רצה לומר כמו התימנים. [מבטא תימני מסתמא הוא לא היה יכול לומר, זה מסובך ומורכב מאד, רק ספרדי. אז לכלהפחות את המלים, את הנוסח]. אבל, לא היה שם סידור. לא מצאו סידור. אז הוא ביקש, שיכתבו לו את הנוסח, והוא קרא זאת מתוך הכתב. זהו שילוב של מדות. הלכות והליכות.

בכל אופן, בעל עין יצחק מביא, כי הגרשז"א סובר, שהספרדים אינם צריכים לשנות את מבטאם. והוא מוסיף, ובמקורות שם כתוב, שיש שרצו לומר, דכיום שלהברת הספרדים קמ"ץ משתמע כעין פת"ח, וגם לדידהו צריכים לומר קמ"ץ כהאשכנזים, אי אפשר כלל לומר כן, שהרי מסורתם קבועה מדורי דורות על פי גדולי וגאוני עולם, וח"ו לומר שעליהם לשנות ממסורת אבותיהם, אלא על כל עדה להחזיק במסורת שלה בשלימות ע"כ.

ישנם אשכנזים, אשר שינו מקרוב את מבטאם, לפי המבטא הספרדי. מלפני כמאה שנה. חוגים שהם לא חרדים, שהם מתפללים בעברית. הדבר התחיל אצלם, כבר בחוץ לארץ. אבל צריכים לדעת, כי אצלם זה היה קלוקל. זהו חלק מן המרידה, במסורת שלהם. ללכת נגד הנהגת גדולי הדור, ונגד המקובל. לכן הם החליטו, בין היתר, שצריך מבטא ספרדי. זהו אחד מן הדברים. לכן, לגבי עניין זה, בודאי שזה לא כך. אשכנזי אשר שינה את מבטאו, למבטא הספרדי, זהו דבר לא טוב. וגם הגרשז"א דעתו כך. אבל לגבי ספרדי, שישנה את מבטאו למבטא האשכנזים, סובר הגרשז"א, שגם זה לא טוב.

אבל, פתחתי את הספר הליכות שלמה, ואני קצת מתפלא, שבעל עין יצחק השמיט את המשך דבריו שם. הגרשז"א כותב בהמשך [תפילה, דף ו' כך, מכל מקום בדיעבד אין זה מעכב, דגם זה הוי בכלל שיבוש, שכתב הר"ן ריש נדרים דהוי נמי לשון, ויוצאים בו ידי חובה. דהיינו, אכן הגרשז"א אומר שהספרדים ימשיכו במבטאם, אבל הוא ממשיך ואומר, שזהו שיבוש. הוא אוחז, שלהגיד קמץ כמו פתח, זהו שיבוש. אבל גם אצל האשכנזים, ישנם שיבושים. למשל, הם

עושים את התי"ו הרפויה, כמו סמ"ך. ואצל החסידים וההונגרים, השורק והחירק שווים. הוא, היא. צור, ציר. וכן הלאה. א"כ, מה לעשות? אלו שיבושים, ואלו שיבושים. לכן, אל תשנה, אם כך המסורת שלכם מדורי דורות.

את זאת השמיט משוסדמה, בעל עין יצחק. לכל הפחות הוא היה כותב וכו' – וְכַלִּיהַּ, בכדי שנדע שיש שם המשך לדברי הגרשז"א. הוא לא כתב זאת, אבל הדבר ברור. הגרשז"א רוצה לומר, כי בכל מקרה, הדבר אינו לעיכובא. אולי ישנה כאן שאלה, לדון על לכתחילה. אבל, ישנה מסורת. ברם עכ"פ הוא לא חיפה על האמת, שהדבר 'הוי בכלל שיבוש'.

בעניין הספר שפת אמת, להרב"צ הכהן.

ישנו ספר המיוחד לעניינים הללו, הנקרא בשם 'שפת אמת', חיברו הרב בן ציון הכהן. נדפס בשנת ה'תשמ"ז. האמת היא, כי זהו ספר מיוחד, לגבי כל נושאי המבטא. הוא למד טוב את כל העניינים הללו, והוא היה אדם מאד אמיתי. רואים זאת, לאורך כל הספר, שהוא מחפש את האמת, בלי 'נגיעות'. מנסה לבדוק כל צד וכל אפשרות. מה שאמת ונכון, הוא אומר. בזה התימנים צודקים, ובזה האשכנזים צודקים, ובזה הספרדים צודקים. כפי ההבנה שלו. אין כאן המקום להאריך על כך. בזמנו עברתי על כל הספר, ורשמתי בגליונות הערות על הדברים שכתב. ישנם הרבה דברים טובים בספר. הוא אכן הבין, קלע בכמה דברים, לאמיתה של תורה. אבל ישנם כמה דברים, שהם משונים.

בזמנו, דיברתי עם המחבר דרך הטלפון, ואמרתי לו שנשב פנים אל פנים, ואסביר לו. אבל לצערי, הוא לא בא, ולאחר זמן קצר, 'חיים לכל ישראל שבק', תנצב"ה. הדבר נשאר באויר. תלוי ועומד.

שם בדף קס"א, הוא כותב על קריאת הקמץ. הוא מביא את האבן עזרא, כבר דיברנו עליו בשיעור הקודם, שהוא אומר כי הפה נקמץ בקריאתו ואינו פתוח כפתח גדול כאשר אנחנו קוראים אותו במקומות האלה. האבן עזרא מודה, כי מה שאצלם בספרד קוראים את הקמץ כמו פתח, זה לא נכון. רק אנשי טבריה גם חכמי מצרים ואפריקה יודעים לקרא הקמץ הגדול. בעל שפת אמת שם מאריך על כך, אינני יכול להיכנס כעת לכל הפרטים. הוא אומר כך, מֵאֲמָרוֹ שהקמץ מורכב מחולם ומפתח, משמע שקריאתו ממוצעת בין חולם לפתח, ומכאן נבין שלא צודקים הספרדים שקוראים אותו כמו פתח גמור, שהרי מפורש שצריך שיהיה נוטה מעט לחולם. ומאידך ממה שכתב 'זאינו פתוח כפתח הגדול', משמע שפתוח מעט, אך לא כמו הפתח ממש. כי אילו לא היה פתוח כלל, מה זה שאומר 'זאינו פתוח כפתח הגדול', יאמר 'זאינו פתוח כלל'. אלא ודאי, כיון שהקמץ מורכב מן הפתח והחולם, גם קריעתו באמצע בין שניהם וכו'.

הוא גם מביא, את פיוטי ר"א הקליר. אבל כפי שאמרנו, אין ראייה מר"א הקליר. ראשית, כי היכן שלכאורה הוא עשה פתח, אפשר לעשות קמץ, כפי שעושים באתנחא ובסוף פסוק, וממילא הדבר כן מתחרז. דבר שני, ר"א הקליר עשה חרוזים, של האות וא"ו עם האות בי"ת. הדבר מוזכר שם לעיל מיניה בדף ס"ה [כמו שהבאנו למעלה, בד"ה אם כן].

הם גם מביאים ראייה מתרגום השבעים, לפי איך שזה מתורגם לשפה הלטינית. צריכים לדעת, כי גם שם ישנה בעיא. למשל, לגבי המלה אברָהָם, הם כותבים שם 'אברָהָם'. וכי זה נכון? אינני יודע, כיצד השתבשו הגויים האלה, בכל הדברים הללו. אבל כפי שאמרתי לכם, לא אאריך כעת על כל פרט ופרט. אעמוד רק על דבר אחד, שהוא משונה.

הוא כותב [בדף קפ"א אות מ"ט] כך, ועוד אני אומר, שאילו היה הקמץ כמו חולם, דהיינו כמו האות O באנגלית, למה כל הראשונים שמו וא"ו אחרי מלה שקריאתה O בערבית, הלא צריכים לשים אל"ף, שהיא באה במקום הקמץ. והוא מביא מלים בשפה הערבית, מתפסיר רבי' סעדיא גאון. כגון, אלשהור, יכון, מחפוצ'ה, ויאכדו, ויאכלון, לא תאכלון, ולא תבקון, אליוס. כל הואוין הנ"ל, רבים כמותם קריאתם בחולם ספרדי, היינו O לטינית. ואילו היה הקמץ, קריאתו כמו O לטינית, למה שמו וא"ו בתיבות הנ"ל ודומיהם? היו צריכים צריכים לשים אל"ף, שקריאתה כמו חולם? הוא טוען, מדוע רבי' סעדיה גאון, כותב בשפה הערבית כך, 'אלשהור', וא"ו עם חולם? א"כ ישנה ראייה מכאן, שהוא קרא את הקמץ כמו חולם.

הבעיא היא, שהמחבר הזה שהוא תוניסאי, והוא לא ידע כיצד אנחנו קוראים את לשון רס"ג. הוא קרא, אשהור, יכון, מחפוצ'ה וכו'. אבל אנחנו קוראים, 'אשהור', בשורק באות וא"ו. כלומר, כיון שהוא קרא את השפה הערבית, כפי המבטא שלו, הוא מביא מכך ראייה. וזה אינו.

יתירה מכך, הוא גם מביא ראייה, מספרי חכמי תימן. יש לו כאן המצאה. הוא אומר, שחכמי תימן בעבר היו קוראים כך, ורק בדורות האחרונים הדבר השתנה. הוא מביא ראייה מספרי חכמי תימן, אבל הוא לא ידע כיצד אנחנו קוראים. זה ממש מצחיק. הוא קרא את הדברים במבטא שלו, ומביא מכך ראיות, שכביכול הדבר ברור. הוא כותב כי זאת 'ראייה עצומה שאין עליה תשובה'.

הוא כותב כך, ושמא תאמר, שאין ללמוד מהקדמונים והגאונים שכתבו עברית, כי הם כולם קראו הקמץ כמו פתח, אבל התימנים שקראו הקמץ כמו חולם ספרדי

0, הם כותבים אל"ף במקום חולם. לכן הנני להביא מכתבי התימנים ומספריהם, שגם הם כתבו בערבי אל"ף במקום קמץ, ווא"ו במקום חולם, ובפתח לא שמים אל"ף כלל, כמו כל הראשונים והאחרונים בכל הדורות. והנה הדוגמאות (בהשמטת מלים מסוימות), מכתב יד מדרש שיר השירים, לרבי זכריה הרופא, יחיא בן סלימאן אלטביב, מלפני 550 שנה וכו'. כעת תשמעו, כיצד הוא מביא זאת, איך הוא מנקד את המלים. אקרא זאת כפי שהוא קורא, ואח"כ אקרא כפי שאנחנו קוראים, ותראו שהוא פשוט טעה. לצערינו, הם בלבלו את כל התפיסה.

הוא מביא בדף קפ"ב כך, זה לשונו, אַעְלֵם אֵן קֶצֶד... שׁוֹק אֶלְנַפֵּס אֶלְנַאטְקָה, אֶלְרוּחָאנִי, חֲמָמָה, אֶפְצֵל, כִּלְהָא אֶלְאֶנְסָאנִיָּה אֶלְסִמְאׁוֹי אֶלְאֶנְסָאן, פֶּצָאֲרַת, תְּאָרָה, עָאֵלִם, טְבִיעָה, מָא עָאֲר לְעֶלְאֲח אֶלְחִיּוּאן, אֶלְנִבָּאֲת, אֶלְשִׁמֵּס, אֶלְנַפֵּס, קָאֵל מָא יַעֲרֵף עָאֲדֵק אֶנְוָאֲר. הוא לא יודע, שאנחנו קוראים את כל זאת בפתח. 'נאטקה'. וכן 'אלרוחאני', 'חמאמה'. דהיינו, הם עשו אל"ף, כפי המבטא שלהם. אבל הוא קורא את הספרים שלנו, במבטא שלו, ומכך הוא מביא ראיות. אתמהא.

לאחר מכן הוא מביא דבר נוסף. כפי שאמרתי לכם, אני מתפעל מבקשת האמת שלו. כמה שהוא השתדל למצוא. אבל אמרתי לו, תבוא ותשב פנים אל פנים, ואסביר לך כי מה שאתה חושב, זה אינו נכון. כי הוא חיפש את האמת. אבל לצערינו, לא זכינו.

כך הוא כותב, ושמה תאמר, שר' זכריה הרופא היה יחידי בשיטת הכתיבה, שלמד כן מהספרדים, אין הדבר כן, כי כל התימנים כותבים כן. ואזכיר כמה דוגמאות, מצילום כתב יד של הרב חטר בירב שלמה, שנקרא סראג אלעקול, משנת הקפ"ג. ומעלום אן, לא, כמאל, אֶלְאֶוֹלָאֲד אֶלְא וְאֶלְדִּיָּהֵם כְּמָא קָאֵל אֶלְחִכִּים, וְקָאֵלוּ וְעוּד. הוא קורא זאת, כביכול זה בקמץ. זה לא נכון. הוא קורא, כפי המבטא שלו. אבל אצלינו, קוראים זאת בפתח. ממילא, כל הראיות אינן מתחילות.

לגבי מה ששאלו בסוף השיעור הקודם, מהיכן ההוכחה שמבטא הקמץ הוא כמו בעברית 'או' ממש? לא ממוצע, אלא גבוה?

ישנה ראייה לכך, ממחברת התיגאן ודף נ"ו. אקרא לכם את לשונו, ולאחר מכן נסביר קצת את דבריו, ובזה אני רוצה לסיים את הנושא, בעזרה"ת. כי יכלה הזמן, והמה לא יכלו.

כתוב שם כך, אלה מחלקות מוצאתם, הראשון הוא חולם, עיקרו עיקר הלשון ובית הבליעה, והוא מהלך על הפה כולו, ולכך נקרא מְלוּא-פֹּם. השני הוא הקמץ, בשליש העליון, ותנופתו למעלה לחניכים, ולכך נקרא קמץ. כך מסביר לנו כאן, בעל מחברת התיגאן.

גם אם איננו יודעים מי חיבר את מחברת התיגאן, ומסתבר שהוא היה מחכמי תימן, מלפני שש מאות שנה, ישנם כאלה האומרים כי אולי זה מה"ר בניה, לא יודעים בדיוק מי המחבר, יהיה מי שיהיה, גם אם הוא תימני, אבל המקורות שלו הם מהקדמונים, כגון מ'בן אשר', וכדומה. זה לא שהוא כותב דברים, לפי מה שהוא ידע, אלא לפי מסורת הראשונים. והוא כותב כאן במפורש, שתנועת הקמץ היא 'בשליש הלשון, ותנופתו למעלה'.

הכוונה היא, כפי שהתבוננתי בכך, שהמדובר על שלישי הלשון האחורי, דהיינו הפנימי. מי שרוצה להבין זאת היטב, צריך להכניס את האצבע לפה, ולהניחה על הלשון, ואז לנסות לבטא את הפתח ואת הקמץ, ויבין את ההבדל. כי בהמשך הוא כותב, לגבי הפתח, שזה פותח את הפה ומניף את הלשון למטה. והסגול יוצא בצידי הפה, ומניף צד הלשון וקצתה למטה. הוא מסביר, מה ההבדל בין סגול לבין פתח.

הסברתי בס"ד בסוף השיעור הקודם, כי הגם שאנחנו מבטאים את הסגול ואת הפתח אותו הדבר, כפי הניקוד הבבלי, אבל יותר מסתבר כפי הניקוד הטברייני, שהוא יותר מדויק, כיון שחכמי ארץ ישראל יותר דייקו, ולא מסתבר שהניקוד הטברייני המציא תנועה חדשה, סגול. יותר מסתבר, שהניקוד הבבלי שכח משהו. כי הוא עשה את הפתח ואת הסגול, ממש אותו הדבר. אבל הטברייני, שמר יותר נכון. בסך הכל, זה דומה. א"כ לא פלא, שהבבלי השווה זאת, ועשה אותם ממש אותו הדבר.

בכל אופן, אם רוצים להבין את הדבר, צריך להניח אצבע בפה, ולבטא את התנועה פתח. כגון, אם רוצים לומר את המלה 'פֶּסַח', אתה רואה, מרגיש, כי הלשון יורדת למטה. אחר כך, אם רוצים לומר את המלה 'אֶשֶׁם' בקמץ, כאשר מכניסים את האצבע לתוך הפה, רואים שהחלק הפנימי – שלישי הלשון הפנימי – מתרומם למעלה. מרגישים שזה עולה כלפי החניכיים. וזה מתאים לפי המבטא שלנו, וכן האשכנזים. כי זה ממש עולה עד הסוף. [רשמתי לעצמי כאן כי לעת הפנאי צל"ע מה שבמחברת הערבי כתוב, שלישי הלשון "הראשון"].

מצאתי בס"ד ראיה בספר תיקוני הזוהר הקדוש [מובא בספר הפרדס להרמ"ק, שער י"ט פרק ד'] בזה"ל, קמץ אתקריאת בנקודה דא מסטרא דכתר עלאה, דאיהו סתים כקמץ, דאיהו סתים במחשבה, דלא ידע בר נש מה דאית בגויה, ומאן

דאיהו לגו סתים במחשבה, עלת העלות קרינן ליה. אפשר לומר, כי בביטוי אינו ניכר בחוץ הרמת הלשון, כי זה רק בפנים. זה מה שהוא מתכווין, לא ידע בר נש מה דאית בגויה'. מרגישים זאת, רק בפנימיות, כיון שזה משהו פנימי. בזה רומזים את הקמץ, ע"ד הסוד, שזה דומה לכת"ר העליון, כי הוא סתים במחשבה. גם לגבי זה, הוא לא ניכר בחוץ, אלא בפנים. א"כ בעצם הדבר הולך בד בבד, וזה מתאים בדיוק עם ההסבר של בעל המחברת, לצורת ביטוי הקמץ.

ישנו דבר נוסף, אשר נזכרתי עכשיו כי בדעתי היה לדבר גם עליו, ובכך בעז"ה אסיים את הנושא, ואומר את מה שנראה לי למסקנא.

הם מביאים את הספר דברי יוסף, לר' יוסף שוורץ, הוא היה אשכנזי, והוא אמר [דף קס"ז] ההיפך, דהיינו שמבטא הספרדים הוא הצודק, כיון שהם לא הלכו כל כך בגולה מדחי אל דחי, כי אם בחרבן בית שני באו משם לספרד עד גלות הארץ במשך יותר מאלף ושלוש מאות שנה, ולא שינו הברתם אשר הביאו עמם, ואשר השתמשו בה אבותינו בירושלם ובבית המקדש ובכל ארץ ישראל. וביותר, הברת אנשי עדות המזרח, בבל וסוריה ומצרים, אשר לא נפסק הישוב מהם בכל הדורות. מה שאין כן האשכנזים, שהלכו בגולה מגוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר, גולה אחר גולה בארצות פזוריהם, ולכן היתה סיבה שנשתבשה הברתם ולשונם, כי נתערבו בגוים רבים וילמדו מהברתם ולשונם, וישתמשו גם בלשון הקודש כדרך הברת לשון העמים.

טוב, הוא היה לפני מאה שנה, אולי יותר, ועדיין לא הכירו אז את התימנים. לכן בעצם, אם הוא היה יודע על התימנים, הוא לא היה כותב את כל מה שכתב. כי כל מה שכתב על הספרדים, הוא היה בעצם יכול לכתוב על התימנים, אשר לא גלו מארץ לארץ, ובודאי שלשונם שמור יותר.

אבל בעל דברי יוסף, מביא ראיה נוספת. תשמעו איזה דברים בטלים. הביאו כל מיני ראיות, מתוך חוסר ידיעה, ומתוך שלא הכירו את הנושא בשלימות, וכביכול ע"י הראיות הללו קבעו בכך מסמרות. הוא רוצה להביא ראיה, כי תי"ז רפויה, צריכה להיות כמו תי"ז דגושה. במלים אחרות, כמו רוב הספרדים, אשר אינם מבדילים ביניהם. אבל לכאורה, הרי יש בג"ד כפ"ת, ישנו דגש ורפה? למה אתה אומר שאין הבדל?

הוא כותב כך, מצאתי ראיה ברורה, שבזמן התנאים רבי מאיר וחבריו, היו קוראין תי"ז רפויה, כמו תי"ז דגושה, דהיינו TH. שניהם דומה להברת טי"ת. לא כדרך האשכנזים, לקרוא כמו סמ"ך, או זא"ן.

וזה לשון בראשית רבה [פרשה ט' לסדר בראשית], בתורתו של רבי מאיר מצאנו כתוב, 'זהנה טוב מאד', 'הנה טוב מות'. ארשב"ל, רוכב הייתי על כתיפו של זקיננו, ועולה מעירו לכפר חנן דרך בית שאן, ושמעתי את רבי שבעון בן אלעזר יושב ודורש בשם רבי מאיר, 'זהנה טוב', הנה טוב מות עכ"ל. לא שהכוונה שדורש להם בשם רבי מאיר כוונת המקרא 'טוב מות', שמרמז וכוונתו על המות. שהיה ראוי לומר, יושב ודורש בשם ר"מ, הנה טוב מאד, זה מות. כמו שמצינו שנוכר כן לקמן בכל הדרשות שדרשו בתיבה זאת, 'טוב מאד' זה יצר טוב, או יצר הרע. זו גן עדן וכו'. אלא הכוונה, שהיה יושב לדרוש להם בעת הדרשה, וקורא בשם ר"מ הקרא 'טוב מות'. דהיינו, זה לא שהוא הסביר כך בתורת דרשה, אלא שכך הוא קרא את הפסוק, את המלים. ועל פי הקריאה הזאת, היה דורש להם ר"ל, שכוונת המקרא שהמות הוא טוב בכמה בחינות. כלומר, שבמות ישנם הרבה דברים טובים. ישנו רמז בפסוק, לרעיון הזה.

והנה אין ספק, שסיבת הקריאה הזאת, שגגת השמיעה היתה. ששמע בילדותו מרבו, שקורא 'טוב מאד', והוא הבין שקרא 'טוב מות'. בודאי שהרב אמר, 'זהנה טוב מאד', אבל הוא הבין, שהרב קרא 'זהנה טוב מות'. לפי ש'מאוד' ('מוד', בקל מובן כאילו קורא 'מוד' במקום 'מאוד'. כמו הראובני שנקרא הרובני), דומה בקריאה כאילו אמר 'מות'. וזה פשוט. הרי את המלה 'מאד', כותבים עם אותיות מ"ם אל"ף ודל"ת. ואת המלה 'מות', כותבים עם אותיות מ"ם וא"ו תי"ו. א"כ, אם זה כמבטא הספרדים, הרי שהדבר דומה. אבל אם זה כמבטא האשכנזים, זה בכלל לא דומה, כי זה 'מאד' וזה 'מוס'. א"כ, כיצד הוא התבלבל?

והרי הוא ראינו ברורה, שהברתם היתה תי"ו רפויה כמו דל"ת, כדרך הספרדים. מה שאין כן בהברת האשכנזים, שתי"ו רפויה כמו זא"ן או סמ"ך, לא יש מקום לטעות זה, להבין 'מות' במקום 'מאוד'. מוד. כן נראה לי ברור.

ואנחנו אומרים, כי ברור שהדבר אינו נכון. אלא הדבר פשוט מאד, זה 'מאד', וזה 'מות', בתי"ו רפויה. אם הוא היה יודע, כיצד קוראים את התי"ו הרפויה. האשכנזים קצת התבלבלו. במקום לומר את התי"ו הרפויה, הם אומרים כמו סמ"ך, כי זה מאד קרוב. גם חלק מן הילדים אצלינו, אשר עדיין אינם יודעים לקרוא, מתבלבלים לפעמים בכך, הם אומרים את התי"ו הרפויה כמו סמ"ך, ודל"ת רפויה כמו זא"ן, כיון שזה קרוב. האשכנזים התבלבלו קצת, במקום לומר 'מות' בתי"ו רפויה, הם אומרים 'מוס'. במקום לומר 'פתיל', הם אומרים 'פסיל', כיון שזה קרוב. כאשר אומרים 'פתיל', בדגש באות תי"ו, זה בודאי לא יכול להיות, אבל הם עשו זאת רפוי, וממילא זה מתקרב האחד אל השני. זהו הבלבול, ואת זאת הוא לא ידע. אם כן, אלו דברים בטלים, לא שרירין ולא קיימין.

הערה מהקהל: גם את הדל"ת הרפויה, הוא לא ידע.
תשובת מרן שליט"א: נכון, גם זאת הוא לא ידע.

הערה מהקהל: מי אמר שההנחת יסוד שלו היא נכונה, שכך הוא שמע מרבו?
תשובת מרן שליט"א: בסדר, גם על זה כנראה יש לתמוה. לא נכנסתי לזה.

בכל אופן למסקנא, הרבה כבר הגיעו למסקנא הזאת, שהמבטא התימני הוא הנכון ביותר. ומי משאר עדות שרוצה לתקן זאת, אין כאן בעיני של 'אל תטוש תורת אמך', כיון שזה לא עניין של איסור והיתר. כמו עניין נוסח התפילות, שאינו עניין של אסור ומותר, אלא איך להגיד. בפרט לגבי הדברים, אשר בטוח שהם נכונים, הוא יכול לשנות אותם.

אבל ישנם דברים, אשר אי אפשר לבררם היטב ובהחלט בצורה הנכונה. למשל, השרעבים מבטאים את החולם כמו צירי. אין ספק בכך, שזאת טעות אשר צריך לתקנה.

עניין מבטא אות גימ"ל וקו"ף.

אבל השרעבים, איך שהם מבטאים את האות גימ"ל, ואת האות קו"ף, יישארו במבטא שלהם, כיון שעל כך אין ראיה והוכחה, לא לכאן ולא לכאן. אבל דברים שבטוח שזאת טעות, אפשר לשנות, ואולי אפילו מצוה לשנות.

שאלה מהקהל: גם לגבי האות גימ"ל? כמדומני שהרב אמר זאת בעבר, רק לגבי האות קו"ף?

תשובת מרן שליט"א: לא. אמרנו בעבר ועיין שיעור מוצש"ק בשלח ה'תשע"א, ומוצש"ק קרח ה'תשע"ב, כי ה"ה לגבי האות גימ"ל, אינם צריכים לשנות, כיון שאין הוכחה. אי אפשר לומר, שזאת טעות.

צריך לדעת, יש מחכמי שרעב, אני מתכווין לאברכים בדורנו יוצאי מחוז זה, יש מהם בזמן האחרון שהם מתחכמים ואומרים, שזה לא בדיוק אותו הדבר. אבל זאת טעות, שקר וכזב. ישנם ספרים, שכתבו אותם תלמידי חכמים משרעב, כבר לפני שלש מאות שנה. ולמשל את הפסוק, **אֵלֵי־שָׁעַ בֶּן־שָׁפָט וְהוּא חֲרָשׁ** [מלכים א' י"ט, י"ט], הם קראו זאת 'והוא חֲרָשׁ'. הם קראו צירי. איך אני יודע זאת? בתכלאל משתא שבזי [שיצ"ל בצילום, בירושלים ה'תשמ"ו, סוף דף קס"ט], בפיוט אליהו הנביא להבדלה במוצאי שבת, כתוב ומנוקד 'איש שלח אדרתו על חֲרָשׁ שדה'. כל אחד יכול לראות במו עיניו.

אפילו רבינו שלום שבזי זיע"א, מנקד את המלה 'בינוני' בצירי, בינוני. הוא עשה בנו"ן צירי נשם בתחילת הספר, דף ה'ז. שלא יגידו תירוצים. הם קראו את החולם כמו צירי ממש. אבל כפי שאמרנו, רבינו שלום שבזי בעצמו הודה, כי זאת טעות.

כפי שהתימנים העושים את הסגול כמו פתח, היו יכולים לנקד את המלה 'פֶּסַח', בסגול וסגול, 'פֶּסַח'. או כל מלה, שהיא בודאי בפתח, הם ניקדו אותה בסגול. הם מבלבלים. למשל, את המלה 'לְמַעַן', הם מסוגלים לכתוב זאת בסגול, 'לְמַעַן'. ובמלה 'מְלֶאכֶיךָ', הם מסוגלים לכתוב פתח תחת האות כא"ף, במקום בסגול 'מְלֶאכֶיךָ'. כי הם כותבים, לפי המבטא השגור בפה שלהם. אותו הדבר, לגבי הספרדים. אפשר לראות לפי הכתיבה בדורות שעברו, כיצד היה המבטא שלהם מדורי דורות. אבל, האמת יורה דרכו.

שאלה מהקהל: זכורני שהרב אמר בעבר, כי האות גימ"ל של שרעבים, זאת טעות.

תשובת מרן שליט"א: לא אמרתי שזאת טעות. כאשר דנו והביאו ראיות לכאן ולכאן, אמרתי שאפשר ליישב את כל הצדדים, ולכן כל אחד יכול להישאר במבטא שלו. את מבטא החולם, הם צריכים לתקן, כי זה שיבוש גדול. לעשות את החולם כמו צירי, זהו שינוי משמעות חמור בהרבה מאד דברים. אבל לגבי האות קו"ף, והאות גימ"ל הדגושה, שימשיכו במנהגם, עד יבוא מורה צדק.

שאלה מהקהל: מביאים ראיה מן הפסוק, וְכָל הָעָם רֵאִים אֶת הַקּוֹלֹת [שמות כ', י"ד].

תשובת מרן שליט"א: אתה מתכווין למה שהתגלה מקרוב על פי מחשב [מובא בסוף ספר אור ההלכה לידידנו הרב מל"ל נר"ו, חלק או"ח דף 120. צילום ממנו בסוף חוברת זו, בדף 122]. נכון, זה נראה נפלא, אבל זאת הוכחה 'מדעית'. לא הלכנו לבדוק אותה. לא היה לי זמן לבדוק את הנושא הזה. בעל הדבר, צרפתי, הוא גר בעיר רחובות, ולא הזדמן לי. ואחרי ככלות הכל, קשה להוכיח זאת משם. מסתמא, יהיה לזה פירכא. מסתברא כי יש מכך סייעתא, אבל אינני חושב, שאפשר לבוא ולהכריח מישהו, שישנה את מבטאו בגלל דבר כזה.